[2018] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 398

ਸਵਰਾਜ ਅਭਿਆਨ (VI)

ਬਨਾਮ

ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ

(2015 ਦੀ (ਸਿਵਲ)ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 857)

ਮਈ 18, 2018

[ਮਦਨ ਬੀ. ਲੋਕੁਰ ਅਤੇ ਐਨ. ਵੀ. ਰਮਨਾ, ਜੇ.ਜੇ.)

ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੇਂਡੂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਗਾਰੰਟੀ ਐਕਟ, 2005:

ਉਪ ਧਾਰਾ 3(1), 3(3), 3(4) ਅਤੇ 14(6); ਅਨੁਸੂਚੀ । ਪੈਰਾ 7, ਅਨੁਸੂਚੀ ॥ ਪੈਰਾ 29 - ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ - ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ "ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਲੇਬਰ ਬਜਟ" ਐਕਟ ਦੇ ਸਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਅਣਉਚਿਤ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਸੀ- ਕਿਹਾ ਗਿਆ: ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ (ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਗਾਰੰਟੀ ਫੰਡ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ) ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ - ਇਸ ਲਈ, "ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਲੇਬਰ ਬਜਟ" ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਅਣਉਚਿਤ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨ - ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਉਠਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ - ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਫੰਡ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕੋਈ ਹੱਲ ਲੱਭੇ - ਐਕਟ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ 3(3) ਅਤੇ 3(4) ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚੀ 2 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਇੱਕ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ 'ਤੇ ਉਹ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ - ਪਾਲਣਾ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਹੈ - ਰਾਜ

ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਤੁਰੰਤ ਸਮਾਂਬੱਧ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ - ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਗਾਰੰਟੀ ਫੰਡ ਨਿਯਮ, 2006 – ਨਿਯਮ 5

398

XXXXXX

ਸਵਰਾਜ ਅਭਿਆਨ (VI) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 399

ਅਦਾਲਤ

ਕਿਹਾ : ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਗਾਰੰਟੀ ਫੰਡ ਨਿਯਮ, 2006 ਦੇ ਨਿਯਮ 5 ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਗਾਰੰਟੀ ਫੰਡ (NEGF) ਤੋਂ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੇਂਡੂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਗਾਰੰਟੀ ਐਕਟ, 2005 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਅੰਤਿਮ ਮੁਲਾਂਕਣ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ 'ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਲਈ ਸਹਿਮਤ' ਜਾਂ 'ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਲੇਬਰ ਬਜਟ' ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 18 ਅਤੇ 19] [408-C-D, H; 409-A-B]

1.2 ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਜਾਂ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਸਾਰਥਕ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ 'ਲੇਬਰ ਬਜਟ' ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ

ਹੈ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸਖਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫੰਡ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਜਲਦੀ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ 'ਸਹਿਮਤ ਲੇਬਰ ਬਜਟ' ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਜਾਂ 'ਸਹਿਮਤ ਲੇਬਰ ਬਜਟ' ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਫੰਡ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਗੈਰ ਰਸਮੀ ਸੀਮਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 27] [411-D-F]

2.1 ਜੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੀਮਾ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਕਟੌਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੀਮਾ ਅਤੇ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰੇ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਫੰਡ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਫੰਡਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਜਾਂ ਮੰਗ ਉਠਾਏ ਜਾਣ (ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਫੰਡਾਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ) ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਦਲੀਲ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 24] [410-D-F]

XXXXXX

3. ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਭੁਗਤਾਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਾਂ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਢਿੱਲ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ "ਸਹਿਮਤ ਲੇਬਰ ਬਜਟ" ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਮਾਂ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ,

ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਚੈੱਕਲਿਸਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਲਈ ਇਹ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਫੰਡ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਉਪਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਨਾਲ ਮੱਧ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 25 ਅਤੇ 26] [411-A-C]

4.1 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3(3) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 3(4) ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਨੇ ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਨਖਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਦਿਹਾੜੀ ਦੀ ਵੰਡ ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਐਕਟ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ II ਵਿੱਚ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਪੇਂਡੂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਹੱਕਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੈਰਾ 29 ਤਨਖਾਹ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਸਟਰ ਰੋਲ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਦਿਹਾੜੀਦਾਰ ਜਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮਸਟਰ ਰੋਲ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੇ ਸੋਲ੍ਹਵੇਂ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਬਕਾਇਆ ਤਨਖਾਹ ਦੇ 0.05% ਦੀ ਦੇਰੀ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਭੁਗਤਾਨ ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। (ਪੈਰਾ 29, 30 ਅਤੇ 31) [411-G-H; 412-A-C; 413-E]

4.2 ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ (ਜੋ ਵੀ ਕਾਰਨ ਹੋਵੇ) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ

ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। 27 ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਸਲਾਹ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 35 ਅਤੇ 36] [416-ਬੀ-ਡੀ; 417-ਏ-ਬੀ]

XXXXXX

4.3 ਕਾਨੂੰਨ ਇਹ ਲੋੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਕਰਮਚਾਰੀ ਜਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੁਆਰਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਤਨਖਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਨ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਦੇ ਇੱਕ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਕਾਇਆ ਤਨਖਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਜਾਂ ਕਮੀਆਂ ਜਾਂ ਢਿੱਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਦੇਰੀ ਜਾਂ ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਜਾਂ ਕਮੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਐਕਟ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ-2 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਅਤੇ ਪੈਰਾ 29 ਦਾ ਮਕਸਦ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਭੁਗਤਾਨ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਟਾਲਣਯੋਗ ਵਿੱਤੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 39 ਅਤੇ 40] [417-E-H; 418-A]

4.4 ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਭੱਜਦੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲੱਭਣ

ਦੀ ਮੰਦਭਾਗੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੈਰ-ਹੁਨਰਮੰਦ ਹੱਥੀਂ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਲਈ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। [ਪੈਰਾ 41] [418-C]

4.5 ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ-II ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਵਰਕਰ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ 'ਤੇ ਵਰਕਰ ਐਕਟ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ II ਦੇ ਪੈਰਾ 29 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਪਾਲਣਾ ਦਾ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਵੀ ਹੈ। ਇਕ ਇਕਾਈ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਸਮਾਂਬੱਧ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੈਰ-ਹੁਨਰਮੰਦ ਹੱਥੀਂ ਲੇਬਰ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 44 ਅਤੇ 45] [419-G-H; 420-A-C]

XXXXXX

ਸਿਵਲ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2015 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 857

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ।

ਸ਼੍ਰੀ ਮੋਹਨਾ, ਜੈਦੀਪ ਗੁਪਤਾ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਅਨਿਲ ਗਰੋਵਰ, ਐਸ.ਐਸ. ਸ਼ਮਸ਼ੇਰੀ, ਵਧੀਕ ਅਵਡੋਕੈਟ ਜਨਰਲ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਭੂਸ਼ਣ, ਮਿਸ ਸ਼ੈਰਿਲ ਡਿਸੂਜ਼ਾ, ਅਵੀਕ ਸਾਹਾ, ਦੇਵੇਸ਼ ਅਗਨੀਹੋਤਰੀ, ਮੁਕੁਲ ਸਿੰਘ, ਰਾਜੀਵ ਨੰਦਾ, ਐਮ.ਐਸ.ਕੇ. ਮਰੋਰੀਆ, ਐਮ.ਐਸ. ਕਾਸ਼ਵੀ ਦੱਤਾ, ਪੁਸ਼ਕਰ ਤੈਮਨੀ, ਰਾਜ ਬਹਾਦਰ ਯਾਦਵ, ਨੀਰਜ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਪ੍ਰਿਆ ਜੁਨੇਜਾ, ਕੁਲਦੀਪ ਐਸ. ਪਰਿਹਾਰ, ਐਚ.ਐਸ. ਪਰਿਹਾਰ, ਗੁੰਟੂਰ ਪ੍ਰਭਾਕਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਿੰਘ, ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਮਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਏ.ਪੀ. ਮਾਈ, ਅਵਨੀਸ਼ ਐਮ. ਓਝਾ, ਚਿਰਾਗ ਜੈਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਹੇਮਤਿਕਾ ਵਾਹੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ੋਧੀਕਾ ਸ਼ਰਮਾ, ਅਨਿਲ ਗਰੋਵਰ, ਡਾਕਟਰ ਮੋਨਿਕਾ ਗੁਸਾਈਂ, ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਭੱਲਾ, ਸੰਜੇ ਕੁਮਾਰ ਵਿਸੇਨ, ਅਜੇ ਮਰਵਾਹ, ਮੂਲ ਸਿੰਘ, ਵਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਤਪੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਆਦਿੱਤਿਆ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, ਮੁਹੰਮਦ ਵਾਕਵਾਸ, ਵੀ.ਐਨ. ਰਘੂਪਤੀ, ਲੀਸ਼ਾਂਗਥੇਮ ਰੋਸ਼ਮਨੀ ਖ., ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਈਬਾਮ ਬਬੀਨਾ, ਨਿਸ਼ਾਂਤ ਕਟਨੇਸ਼ਵਰਕਰ, ਰੰਜਨ ਮੁਖਰਜੀ, ਡੈਨੀਅਲ ਸਟੋਨ ਲਿੰਗਦੋਹ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕੇ. ਅੰਤੋਲੀ ਸੇਮਾ, ਐਡਵਰਡ ਬੇਲਹੋ, ਅਮਿਤ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਕੇ. ਲੁਈਕਾਂਗ ਮਾਈਕਲ, ਸੀਬੋ ਸ਼ੰਕਰ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਸ਼੍ਰੀ ਉੱਤਰ ਬੱਬਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਕਾਂਕਸ਼ਾ ਚੌਧਰੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਭਾਵਨਾ ਦੂਹਾਂ, ਅਮਿਤ ਸ਼ਰਮਾ, ਅੰਕਿਤ ਰਾਜ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਭਾਕਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੁਚੀ ਕੋਹਲੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਰੁਣਾ ਮਾਥੁਰ, ਅਵਨੀਸ਼ ਅਰਪੂਥਮ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਨੁਰਾਧਾ ਅਰਪੂਥਮ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਿਮਰਨ ਜੀਤ, ਪੀ. ਵੈਂਕਟ ਰੈਡੀ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਕੁਮਾਰ ਤਿਆਗੀ (ਲਾਅ ਐਸੋਸੀਏਟ ਲਈ ਮੈਸਰਜ਼ ਵੈਂਕਟ ਪਲਵਾਈ), ਬੀ. ਵਿਨੋਦ ਕੰਨਾ, ਏ. ਸ਼੍ਰੀਰਾਮ, ਅਕਸ਼ਤ ਕੁਮਾਰ, ਉਪੇਂਦਰ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਰਾਜੀਵ ਨੰਦਾ, ਭੁਪੇਸ਼ ਨਰੂਲਾ, ਸ਼੍ਰੀਰਾਮ, ਅਕਸ਼ਤ ਕੁਮਾਰ, ਉਪੇਂਦਰ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਰਾਜੀਵ ਨੰਦਾ, ਭੁਪੇਸ਼ ਨਰੂਲਾ, ਕੇ. ਵੀ. ਜਗਦੀਸ਼ਵਰਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ. ਇੰਦਰਾ, ਵੀ. ਜੀ. ਪ੍ਰਗਾਸਮ, ਪ੍ਰਭੂ ਰਾਮਾਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ, ਐਸ. ਮਨੂਰਾਜ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਲਈ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾਂ ਹੇਠ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

ਮਦਨ ਬੀ. ਲੋਕੁਰ, ਜੇ. 1. 9 ਅਗਸਤ, 2017 ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੇਂਡੂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਗਾਰੰਟੀ ਐਕਟ, 2005 (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਐਕਟ) ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ

ਤਹਿਤ ਬਣਾਈ ਗਈ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਤਿੰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੁੱਦੇ ਹਨ:

1. ਐਕਟ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਈ ਗਈ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ।

2. ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਨੁਮਾਨ ਤੋਂ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ।

XXXXXX

ਸਵਰਾਜ ਅਭਿਆਨ (VI) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਮਦਨ ਬੀ. ਲੋਕੁਰ, ਜੇ.]

3. ਸਮਾਜਿਕ ਆਡਿਟ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ।

2. ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਲਫਨਾਮਿਆਂ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ।

3. ਇਹ ਐਕਟ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 100 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਦਿਹਾੜੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਲਗ ਮੈਂਬਰ ਗੈਰ-ਹੁਨਰਮੰਦ ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

4. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3(1) ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ) ਹਰੇਕ ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਲਗ ਮੈਂਬਰ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਬਣਾਈ ਗਈ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 100 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਗੈਰ-ਹੁਨਰਮੰਦ ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 3(3) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਦਿਹਾੜੀ ਦੀ ਵੰਡ ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"3. **ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੇਂਡੂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਗਰੰਟੀ**। (1) ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਰਾਜ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸਕੀਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਰੇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਲਗ ਮੈਂਬਰ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਹੁਨਰਮੰਦ ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 100 ਦਿਨ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੋ।

(2) ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਨੇ ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕੰਮ ਦੇ ਹਰੇਕ ਦਿਨ ਲਈ ਤਨਖਾਹ ਦਰ 'ਤੇ ਤਨਖਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

(3) ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਦਿਹਾੜੀ ਦੀ ਵੰਡ ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(4) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਆਪਣੀ ਆਰਥਿਕ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਹਰੇਕ ਬਾਲਗ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਕੰਮ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਢੁਕਵੀਂ ਹੋਵੇ।

5. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗੀ ਜੋ ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 100 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਲਗ ਮੈਂਬਰ ਅਰਜ਼ੀ ਰਾਹੀਂ, ਐਕਟ ਅਤੇ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਗੈਰ-ਹੁਨਰਮੰਦ ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ।

6. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਅਤੇ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਰਾਹੀਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ

7. ਇਸ ਸਿਰਲੇਖ ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ 14 ਮਾਰਚ, 2018 ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤੀ ਦਲੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

(a) "ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਲੇਬਰ ਬਜਟ" ਐਕਟ ਦੇ ਸਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(b) ਲੇਬਰ ਬਜਟ, ਐਕਟ 1 ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ-1 ਦੀ ਧਾਰਾ 14 (6) ਅਤੇ ਪੈਰਾ 7 ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕਟੌਤੀ ਐਕਟ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ।

(c) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਖਤਿਆਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਰਾਜ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਖਰਚ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(ਡੀ) ਰਾਜ ਦੇ "ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਲੇਬਰ ਬਜਟ" ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਸਟਰ ਰੋਲ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਲੇਬਰ ਬਜਟ

8. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 243-ਜੀ 73ਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

---

[1] ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਿਸਥਾਰਤ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਸਾਲ ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਦਸੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾਬੱਧ, ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਵਾਲੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਭਿਆਸ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਜੋ ਇੰਟਰਮੀਡੀਏਟ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇੰਟਰਮੀਡੀਏਟ ਜਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

XXXXXX

ਸਵਰਾਜ ਅਭਿਆਨ (VI) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਮਦਨ ਬੀ ਲੋਕੁਰ, ਜੇ.]

9. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੰਯੋਜਕ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੰਚਾਇਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਕੁਲੈਕਟਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਚਿਤ ਰੈਂਕ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੰਯੋਜਕ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੋਰ ਕਾਰਜਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰੇ।

10. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 (6) ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੰਯੋਜਕ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ ਦਸੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਅਗਲੇ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ ਲਈ ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਹੁਨਰਮੰਦ ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਵੇ।

XXXXXX

11. ਐਕਟ ਅਤੇ ਸਕੀਮ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ, ਅੰਤਮ ਰੂਪ ਦੇਣ, ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਕਦਮ ਦਰ ਕਦਮ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਹੇਠ ਅਨੁਸਾਰ:

ਪੜਾਅ 1	ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਗ੍ਰਾਮ/ਵਾਰਡ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦੀ ਹੈ।	ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 16(1): "ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦਾ ਹਾਲ ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਾ ਅਤੇ ਵਾਰਡ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਲਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਾ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।"
ਪੜਾਅ 2	ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ, ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਪੜਤਾਲ + ਮੁੱਢਲੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਭੇਜੇਗੀ।	ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 16(4): "ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦਾ ਹਾਲ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਪੜਤਾਲ ਅਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਉਸ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੇਜਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ।"
ਪੜਾਅ 3	ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਫਸਰ ਸਾਰੀਆਂ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ	ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15(4): "ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਫਸਰ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕਸਾਰ ਕਰਕੇ

		ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਲਾਕ ਲਈ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗਾ"
ਪੜਾਅ 4	ਬਲਾਕ ਪੰਚਾਇਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਫਸਰ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਲਈ	ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 16(3)(ਬੀ): ਬਲਾਕ ਪੱਧਰੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੰਚਾਇਤ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ"
ਪੜਾਅ 5	ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਸਾਰੀਆਂ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਲਈ	ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(3)(a): "ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ "ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦੇ ਸ਼ੈਲਫ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬਲਾਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰੇਗਾ"
ਪੜਾਅ 6	ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੰਚਾਇਤ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬਲਾਕ-ਵਾਰ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ	ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2)(a): "ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਹੋਣਗੇ-

		a. ਸਕੀਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦੇ ਬਲਾਕ-ਵਾਰ ਸ਼ੈਲਫ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦੇਣ ਅਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਲਈ"

[2] ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਅਭਿਆਸ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੰਯੋਜਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

ਸਵਰਾਜ ਅਭਿਆਨ (VI) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਮਦਨ ਬੀ. ਲੋਕੁਰ, ਜੇ.]

12. ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ: (i) ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀਆਂ ਵਿਕਾਸ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ; (ii) ਉਪਬੰਧ ਅਤੇ ਕਦਮ ਹਰੇਕ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਫੰਡ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ; (iii) ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਗਾਊਂ ਅਤੇ ਸੰਕੇਤਕ ਹਨ।

13. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਹਰੇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਵਿਸਥਾਰਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਬੰਧਤ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਨੁਮਾਨਤ ਖਰਚੇ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਮੇਟੀ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਲਾਨਾ ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ

ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਿਆਂ ਲਈ, ਇੱਕ 'ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਲਈ ਸਹਿਮਤ' (ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ) ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਜਾਂ 'ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ' ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਜਦੋਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੰਯੋਜਕ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸਥਾਰਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

14. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਰਾਹੀਂ, ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਅੰਕੜੇ ਤੱਕ ਉਚਿਤ ਤਰਕਸੰਗਤ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇਸ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

15. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਅਗਲੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਲੇਬਰ ਬਜਟ' ਹਰ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ ਲਈ ਖਰਚੇ ਦੀ ਸੀਮਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਸਟਰ ਰੋਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਭਾਵੇਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਕੁਝ ਗੈਰ-ਹੁਨਰਮੰਦ ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਖਰਚੇ ਦੀ ਗੈਰ ਰਸਮੀ ਸੀਮਾ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

16. ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਲੇਬਰ ਬਜਟ' 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਉਠਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਫੰਡ ਜਾਰੀ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦਾ ਦੂਜਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮੰਗੀ ਗਈ ਰਕਮ

ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ 'ਤੇ ਗੈਰ ਰਸਮੀ ਸੀਮਾ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨਾ ਮਿਲਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

17. ਅਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 13 ਮਈ, 2016[3] ਦੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਕੁਝ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

18. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਗਾਰੰਟੀ ਫੰਡ ਨਿਯਮ, 2006 ਦੇ ਨਿਯਮ 5 ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਗਾਰੰਟੀ ਫੰਡ (NEGF) ਤੋਂ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ:

"(1) ਹਰੇਕ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 31 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਐਕਟ ਅਤੇ ਰਾਜ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਗਾਰੰਟੀ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਕੱਤਰ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ।

(2) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਆਪਣੀ ਸਲਾਨਾ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ-1 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(3) ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲਾ ਹਰੇਕ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ ਦੀ 31 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਫੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਰਕਮ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(4) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਨੂੰ ਫੰਡ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। [ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜ਼ੋਰ]

XXXXXX

ਸਵਰਾਜ ਅਭਿਆਨ (VI) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਮਦਨ ਬੀ ਲੋਕੁਰ, ਜੇ.]

19. ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਅੰਤਿਮ ਮੁਲਾਂਕਣ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ 'ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਲਈ ਸਹਿਮਤ' ਜਾਂ 'ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਲੇਬਰ ਬਜਟ' ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਿਤ ਹੈ।

[3]ਸਵਰਾਜ ਅਭਿਆਨ (III) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (2016) 7 SCC 544

ਫੰਡਾਂ 'ਤੇ ਸੀਮਾ

20. ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 4 ਦਸੰਬਰ, 2017 ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ ਫੰਡ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਗੈਰ ਰਸਮੀ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਲੋੜ ਪਈ ਹੈ, 'ਲੇਬਰ ਬਜਟ' 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲੋੜੀਂਦੇ ਫੰਡ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 2015-16 ਵਿੱਚ 16 ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ 'ਸਹਿਮਤ ਲੇਬਰ ਬਜਟ' ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਫੰਡ

ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 20 ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ 2016-17 ਵਿੱਚ 'ਲੇਬਰ ਬਜਟ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ' ਅਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਫੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਸਥਿਤੀ 2017-18 ਲਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ 12 ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ 'ਲੇਬਰ ਬਜਟ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ' ਤੋਂ ਵੱਧ ਫੰਡ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ।

21. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਿੱਥੇ ਦੋ ਰਾਜਾਂ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਅਤੇ ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਸੀ।

22. ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਕੁਝ ਦੋਸ਼ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਉਹ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸੇ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

23. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਰਾਜ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੂਨ 2017 ਤੱਕ 100% ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਭਾਵ ਲਗਭਗ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਤੇਲੰਗਾਨਾ 'ਸਹਿਮਤ ਲੇਬਰ ਬਜਟ' ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ 100% ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। **13 ਅਪ੍ਰੈਲ,**

2018 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਲਿਖਤੀ ਦਲੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਲਿਖਤੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ, ਭਾਵ 13 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2018 ਤੱਕ ਪਰ ਅੰਕੜੇ ਅਧੂਰੇ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

"ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ 2015-16 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਰਾਜ ਕਦੇ ਵੀ 12 ਕਰੋੜ ਵਿਅਕਤੀ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਸੋਕਾ ਸਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪੇਂਡੂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਫ਼ਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਵਾਧੂ 50 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੰਤਰਾਲੇ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ 2017-18 ਲਈ 12 ਕਰੋੜ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ 2016-17 ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਨਾਲੋਂ 20% ਵੱਧ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਕੰਮ ਦੀ ਵਧਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ 2017-18 ਵਿੱਚ ਮਨਰੇਗਾ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੰਡ (2539.20 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ 2017-18 ਵਿੱਚ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਰਾਜ ਸਹਿਮਤ ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਦਾ 100% ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ।

24. ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੀਮਾ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਕਟੌਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਸੀਮਾ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਉਪਲਬਧਤਾ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰੇ। ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਫੰਡ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਫੰਡਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਜਾਂ ਮੰਗ ਨਾ ਉਠਾਉਣ (ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਫੰਡਾਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ) ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਦਲੀਲ

ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

25. ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ ਰਾਹੀਂ 3 ਜਨਵਰੀ, 2018 ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਫੰਡ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਸੰਪੂਰਨ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ 'ਲੇਬਰ ਬਜਟ' 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਮਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਢਿੱਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਮ ਵਿੱਤੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਇਕ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਚੈੱਕਲਿਸਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

26. ਫੰਡ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਉਪਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਨਾਲ ਮੱਧ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਇੱਕ ਮਿਡ ਟਰਮ ਸਮੀਖਿਆ 29 ਅਗਸਤ, 2017 ਤੋਂ 13 ਅਕਤੂਬਰ, 2017 ਤੱਕ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਫੰਡ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਚੈੱਕਲਿਸਟਾਂ ਬਾਰੇ "ਮੁੜ-ਦਿਸ਼ਾ" ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਸੀਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 2018-19 ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

27. ਅਸੀਂ ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਜਾਂ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਸਾਰਥਕ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ 'ਲੇਬਰ ਬਜਟ' ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸਖਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਫੰਡ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਜਲਦੀ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ 'ਸਹਿਮਤ ਲੇਬਰ ਬਜਟ' ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਜਾਂ 'ਸਹਿਮਤ ਲੇਬਰ ਬਜਟ' ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਫੰਡ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਗੈਰ ਰਸਮੀ ਸੀਮਾ ਹੈ।

ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ

28. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਦੂਜਾ ਮੁੱਦਾ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬਦਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਐਕਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਦੋਵੇਂ ਮੁੱਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

29. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3(3) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 3 (4) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਨੇ ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਨਖਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਦਿਹਾੜੀ ਦੀ ਵੰਡ ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਆਧਾਰ

'ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

XXXXXX

30. ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਐਕਟ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ-2 ਵਿੱਚ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਪੇਂਡੂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਹੱਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੈਰਾ 29 ਤਨਖਾਹ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਸਟਰ ਰੋਲ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਦਿਹਾੜੀਦਾਰ ਜਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮਸਟਰ ਰੋਲ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੇ ਸੋਲ੍ਹਵੇਂ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਬਕਾਇਆ ਤਨਖਾਹ ਦੇ 0.05% ਦੀ ਦੇਰੀ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਣਗੇ।

ਐਕਟ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ-2 ਦਾ ਪੈਰਾ 29 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"ਤਨਖਾਹ ਭੁਗਤਾਨ:-

29. (1) ਜੇ ਤਨਖਾਹ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਮਸਟਰ ਰੋਲ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਤਨਖਾਹ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਮਸਟਰ ਰੋਲ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੇ ਸੋਲ੍ਹਵੇਂ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਬਕਾਇਆ ਤਨਖਾਹ ਦੇ 0.05% ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਦੇਰੀ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਣਗੇ।

(ਏ) ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨਯੋਗ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ।

(ਅ) ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਰਾਜ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਅਤੇ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

i. ਕੰਮ ਦਾ ਮਾਪ;

ii. ਮਸਟਰ ਰੋਲ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰੋ;

iii ਮਾਪਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰੋ;

iv ਤਨਖਾਹ ਸੂਚੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ; ਅਤੇ

v ਫੰਡ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਆਰਡਰ (FTOs) ਅਪਲੋਡ ਕਰਨਾ,

ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫੰਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਜਾਂ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜਾਅ-ਵਾਰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੋ।

XXXXXX

(ਸੀ) ਕੰਪਿਊਟਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਮਸਟਰ ਰੋਲ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਤਨਖਾਹ ਮੰਗਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਨਖਾਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਭੁਗਤਾਨਯੋਗ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਵੇਗਾ।

(ਡੀ) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਚਿਤ ਤਸਦੀਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਅਗਾਊਂ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਭੁਗਤਾਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਜਾਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਵਸੂਲ ਕਰੇਗੀ।

(ਈ) ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਉਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੰਯੋਜਕ ਜਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਫਸਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਿਸਟਮ ਚਾਲੂ ਹੋਵੇ।

(f) ਦੇਰੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਭੁਗਤਾਨਯੋਗ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਲੇਬਰ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(2) ਉਪ-ਪੈਰਾ (1) ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

31. ਐਕਟ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ-2 ਦੀ ਧਾਰਾ 3(4) ਅਤੇ ਪੈਰਾ 29 ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 3(3) ਅਤੇ ਪੈਰਾ 29 ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਨਾਲ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਭੁਗਤਾਨ ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

32. ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਰੀ ਦੇ ਕੁਝ ਕਾਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਸ਼ੀਟ ਭਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ, ਕੰਮ ਦੀ ਮਾਪ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ, ਚੈੱਕ ਮਾਪ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ, ਤਨਖਾਹ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਫੰਡ ਜਨਰਲ ਫਾਈਨੈਂਸ਼ੀਅਲ ਰੂਲਜ਼ (GFR) ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ GFR ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਗਜ਼ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਕਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਲਈ ਫੰਡ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ।

33. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਜਾਂ ਸਹਿਮਤ ਕਿਰਤ ਬਜਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਨਾਕਾਫੀ ਫੰਡ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਨਖਾਹ ਭੁਗਤਾਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਂ ਤਨਖਾਹ ਚੱਕਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

ਮਨਰੇਗਾ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਭੁਗਤਾਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ			
Sl	ਗਤੀਵਿਧੀ	ਵਰਣਨ	ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ
1.	ਮਸਟਰ ਰੋਲ ਬੰਦ ਹੈ	ਮਸਟਰ ਰੋਲ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕੰਮ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦਾ ਹੈ	ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ
2.	ਮਸਟਰ ਰੋਲ + ਮਾਪ ਬੁੱਕ ਦੀ ਡੇਟਾ ਐਂਟਰੀ	ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਅਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਦੇ ਮਾਪ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸੂਚਨਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।	ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ

3.	ਉਜਰਤ ਸੂਚੀ ਬਣਾਉਣਾ	ਇਹਨਾਂ ਦੋ-ਆਈਟਮਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਦੇਣਯੋਗ ਤਨਖਾਹ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਫੰਡ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਆਰਡਰ (FTO) ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।	ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ
4.	ਫੰਡ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਆਰਡਰ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ	ਇਹ ਇੱਕ ਮਨੋਨੀਤ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦੋ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਦਸਤਖਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ "ਮੇਕਰ" ਹਿੱਸਾ ਹੈ।	ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ

5.	ਫੰਡ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਆਰਡਰ 'ਤੇ ਦੂਜਾ ਦਸਤਖਤ	ਪਹਿਲੇ ਹਸਤਾਖਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੂਜੇ ਹਸਤਾਖਰਕਰਤਾ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ "ਚੈਕਰ" ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਰ ਮਨਰੇਗਾ ਸਰਵਰ 'ਤੇ ਈ-ਪੇ ਆਰਡਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।	ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ
6.	ਪਬਲਿਕ ਫਨ ਡੀ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਸਿਸਟਮ (ਵਿੱਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ	ਇਹ ਫਾਈਲਾਂ ਫਿਰ ਮਨਰੇਗਾ ਸਰਵਰ ਤੋਂ ਪਬਲਿਕ ਫੰਡ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਸਿਸਟਮ (PFMS) ਸਰਵਰ 'ਤੇ ਖਿੱਚੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਕਦਮ ਉਸ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ:	ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ/ਭੁਗਤਾਨ ਏਜੰਸੀ

		ਪਬਲਿਕ ਫੰਡ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਸਿਸਟਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਾਈਲਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਭੇਜੇਗਾ। ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਬੈਂਕ ਫਾਈਲਾਂ ਨੂੰ ਸਪਾਂਸਰ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਭੇਜੇਗਾ। ਪ੍ਰਾਯੋਜਕ ਬੈਂਕ ਉਹਨਾਂ ਫਾਈਲਾਂ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪੇਮੈਂਟਸ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਹੋ। PFMS ਨਰੇਗਾ ਸੋਫਟ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦਾ ਹੈ।	

7.	ਰਾਜ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਗਾਰੰਟੀ ਫੰਡ - NeFMS ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ	PFMS ਵਿੰਡੋ ਧਾਰਣਾ ਸਹਿਯੋਗੀ ਇਸਨੂੰ ਰਾਜ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਗਾਰੰਟੀ ਫੰਡ ਵਿੱਚ ਭੇਜਦਾ ਹੈ। NeFMS ਦੇ ਅਧੀਨ ਬੈਂਕ ਖਾਤਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਜਰਤ ਭੁਗਤਾਨਾਂ ਲਈ ਹੈ	ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ/ਭੁਗਤਾਨ ਏਜੰਸੀ
8.	ਡਾਕਘਰ/ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ	ਰਾਜ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਗਾਰੰਟੀ ਫੰਡ ਨੂੰ ਸੰਕਲਪਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸਨੂੰ ਪੋਸਟ ਆਫਿਸ/ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।	ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ/ਭੁਗਤਾਨ ਏਜੰਸੀ
9.	ਵਰਕਰਾਂ ਦੇ ਖਾਤੇ 'ਚ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ	ਭੁਗਤਾਨ ਏਜੰਸੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਪੈਸੇ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।	ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ/ਭੁਗਤਾਨ ਏਜੰਸੀ

XXXXXX

34. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਟੈੱਪ ਨੰਬਰ 6 ਤੋਂ 9 ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

35. ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ (ਜੋ ਵੀ ਕਾਰਨ ਹੋਵੇ) ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 4 ਦਸੰਬਰ, 2017 ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਰਕਰ 'ਤੇ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ (ਜਨਵਰੀ 2014 ਤੋਂ) ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਡਿਫਾਲਟਰ ਅਧਿਕਾਰੀ/ ਏਜੰਸੀ ਤੋਂ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਵਸੂਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਤਨਖਾਹ ਦੇਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾਵਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:

ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ	**ਪੀਰੀਅਡ**
ਪੜਾਅ - I	**T+8**
ਈ-ਮਸਟਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਸਟਰ ਰੋਲ ਦੀ ਆਖਰੀ ਮਿਤੀ	T
MIS ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੀ ਡਾਟਾ ਐਂਟਰੀ	T+2
ਕੰਮ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਅਤੇ ਨਰੇਗਾ ਸਾਫਟ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਨਾ	T+5
ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਉਣਾ।	T+6

FTOs (ਪਹਿਲਾ ਹਸਤਾਖਰਕਰਤਾ) ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ।	T+7
ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ FTO ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ (ਦੂਜਾ ਹਸਤਾਖਰਕਰਤਾ)।	T+8
ਪੜਾਅ - II	**T+9 to T+15**
MoRD ਦੇ US ਦੁਆਰਾ ਪੇ ਆਰਡਰਾਂ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨਾ (NeFMS ਰਾਜਾਂ/UTs ਵਿੱਚ)	T+9 to T+11
FIs ਦੁਆਰਾ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਦੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਕਰਨਾ	T+10 to T+15

XXXXXX

36. ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਨਿਯਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ 4 ਦਸੰਬਰ, 2017 ਦੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, 27 ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ।

37. ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 14 ਮਾਰਚ, 2018 ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਸਿਰਫ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਦੇਰੀ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਸਿਰਫ ਫੰਡ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਆਰਡਰ ਅਪਲੋਡ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਈ ਕਿਸੇ ਦੇਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਹੈ।

38. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਖਰਚ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਨੋਟ 21 ਅਗਸਤ 2017 ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ 30 ਨਵੰਬਰ 2017 ਦੇ ਪੂਰਕ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਨੋਟ 8 ਅਗਸਤ 2017 ਦੇ ਬਿਜ਼ਨਸ ਸਟੈਂਡਰਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੇਖ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਮੌਜੂਦਾ ਨਿਯਮ FTOs (ਫੰਡ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਆਰਡਰ) ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭੁਗਤਾਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਦੀ ਗਣਨਾ ਜਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਔਸਤਨ 10 ਤੋਂ 15 ਲੱਖ ਤਨਖਾਹ ਆਰਡਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੇਰੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ, ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਪਾਲਣਾ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

39. ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਤਨਖਾਹ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸਾਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਦੇਰੀ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਇਹ ਲੋੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਕਰਮਚਾਰੀ ਜਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੁਆਰਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਤਨਖਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਨ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਦੇ ਇੱਕ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਕਾਇਆ ਤਨਖਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਜਾਂ ਕਮੀਆਂ ਜਾਂ ਢਿੱਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਦੇਰੀ ਜਾਂ ਲਾਲ ਫੀਤਾਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਜਾਂ ਕਮੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਐਕਟ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ-2 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਅਤੇ ਪੈਰਾ 29 ਦਾ ਮਕਸਦ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

XXXXXX

40. ਅਸੀਂ ਇਹ ਜੋੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਭੁਗਤਾਨ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਟਾਲਣਯੋਗ ਵਿੱਤੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।

41. ਅਸੀਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿ FTO 'ਤੇ ਦੂਜਾ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਪੜਾਅ II ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਕਰ ਦੀ ਬਕਾਇਆ ਤਨਖਾਹ ਤੁਰੰਤ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਕਰ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਭੱਜਦੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲੱਭਣ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੈਰ-ਹੁਨਰਮੰਦ ਹੱਥੀਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਤਨਖਾਹ ਨਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਦਭਾਗੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

42. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਸਾਲਾਨਾ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ (ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ 2017-2018) ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਇਤਰਾਜ਼ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ FTOs 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਸਲਾਨਾ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਦੀਆਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਸਲਾਹਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ:

"10.4 ਨਰੇਗਾ ਸੌਫਟ ਵਿੱਚ ਮਸਟਰ ਰੋਲ (MR) ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਤਨਖਾਹ ਅਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਨਖਾਹ ਆਦੇਸ਼ (ਫੰਡ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਆਰਡਰ) ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਤਸਦੀਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭੁਗਤਾਨਯੋਗ ਕੁੱਲ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ:

a. ਤਨਖਾਹ ਭਾਲਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ FTO ਅਪਲੋਡ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ।

b. ਮਸਟਰ ਰੋਲ ਦੇ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ।

c. ਅਜਿਹੀ ਦੇਰੀ ਦੀ ਮਿਆਦ।

d. ਭੁਗਤਾਨਯੋਗ ਕੁੱਲ ਤਨਖਾਹ।

e. ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਦਰ (0.05% ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ)।

10.5 ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਉਚਿਤ ਤਸਦੀਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। **ਹਰੇਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਫਸਰ, ਦੇਰੀ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਮਿਲਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਨਰੇਗਾ ਸਾਫਟ ਦੁਆਰਾ ਗਣਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਭੁਗਤਾਨਯੋਗ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।** ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਰਾਜ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਗਾਰੰਟੀ ਫੰਡ (SEGF) ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਦੇਰੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ/ਏਜੰਸੀਆਂ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

10.6 ਅਪਵਾਦ ਜਦੋਂ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਭੁਗਤਾਨਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:

a. ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਬਕਾਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਅ) ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ।

10.7 ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਫਸਰ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਭਾਵ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਬਕਾਇਆ ਹੋਣ ਦੇ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਫਸਰ ਨਰੇਗਾ ਸਾਫਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰਤ ਕਾਰਨ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਲਈ ਆਪਣੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖੇਗਾ। ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਕੇਸ ਉਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਤਨਖਾਹ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੰਯੋਜਕ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਗੇ।

10.8 ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਬਕਾਇਆ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। [ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜ਼ੋਰ]।

ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਮਾਸਟਰ ਸਰਕੂਲਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

43. ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ, 13 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2018 ਦੀਆਂ ਲਿਖਤੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲਾ ਤਨਖਾਹ ਭੁਗਤਾਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਪੜਾਅ -1 ਅਤੇ ਪੜਾਅ -2 ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਸਾਰੇ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਠੋਸ ਯਤਨਾਂ ਸਦਕਾ ਪੜਾਅ-1 ਦਾ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਭੁਗਤਾਨ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ 2014-15 ਵਿੱਚ 26.85% ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ 2017-18 ਵਿੱਚ 86% ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੜਾਅ-II ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ 2016-17 ਵਿੱਚ 17% ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ 2017-18 ਵਿੱਚ 43% ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁਝ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਕਰਨ ਜਾਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਤੋਂ ਜਾਇਜ਼ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਜਾਇਜ਼ ਕਾਰਨ

ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਤਨਖਾਹ ਜਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਦੇਰੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

44. ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਐਕਟ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ-II ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਵਰਕਰ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ 'ਤੇ ਵਰਕਰ ਐਕਟ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ-2 ਦੇ ਪੈਰਾ 29 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਪਾਲਣਾ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਵੀ ਹੈ। ਇਕ ਇਕਾਈ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ।

45. ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ ਰਾਹੀਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਤੁਰੰਤ ਸਮਾਂਬੱਧ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਿਆਰ ਕਰੇ। ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੈਰ-ਹੁਨਰਮੰਦ ਹੱਥੀਂ ਲੇਬਰ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

46. ਸਮਾਜਿਕ ਆਡਿਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਤੀਜੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਸਿੱਟਾ

47. ਐਕਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਮੁੱਦੇ ਹੁਣ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਐਕਟ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਐਕਟ ਨੂੰ ਆਖਰਕਾਰ ਲੱਖਾਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜੇ ਕੁਝ ਰਸਤਾ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਅਤੇ ਉਕਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਯਤਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਲਾਭ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਕਲਪਨਾ ਕੇ. ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi